

*Кістанова Я. М.,
викладач кафедри адміністративного
та господарського права
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

СПІЛЬНА МИТНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО З УКРАЇНОЮ

Анотація. Розглянуто правові та організаційні основи спільної митної політики Європейського Союзу. Досліджено нормативні основи створення митного союзу та єдиного ринку. Проведено співвідношення між спільною митною та торгівельною політикою. Зроблено висновок про фундаментальне для євроінтеграції значення митного права ЄС з огляду на економічний характер об'єднання держав.

Ключові слова: митна політика, торгівельна політика, Європейський Союз.

Постановка проблеми. Європейська інтеграція є головним пріоритетом зовнішньої політики України, починаючи з грудня 1991 р., коли головуєчий на той час у Європейському Союзі міністр закордонних справ Нідерландів офіційно визнав незалежність України, тим самим поклавши міжнародно-правові засади співпраці України та ЄС.

Аналіз останніх досліджень та виокремлення нерозв'язаних проблем. Проблематика співробітництва України та Європейського Союзу, особливо у митній сфері, є надзвичайно актуальною. Її дослідженню присвячено праці багатьох вітчизняних та закордонних вчених, зокрема С. Ківалова, Є. Додіна, Б. Кормича, А. Козиріна, Г. Друзенка, Р. Петрова, В. Серафимова, В. Гомоная, Е. Кубко, В. Цветкова, О. Зеркаль, Т. Качки і т. д.

Викладення основного матеріалу. Україна законодавчо встановила чіткий напрямок власної зовнішньої політики у напрямку вступу до Європейського Союзу. Для цього потрібні не лише політичні декларації, але й активні дії на шляху зближення, гармонізації національного законодавства із правом даного інтегративного об'єднання. В теорії міжнародного права досить немає однозначної думки щодо правової природи цього об'єднання, адже його правова система, яка сформувалася на базі національного та міжнародного права і в умовах їх взаємодії, має ознаки як міжнаціонального, так і наднаціонального характеру.

Феноменальність також полягає у самому процесі вироблення норм на основі використання досвіду та найкращих досягнень права міжнародного та досвіду історичного розвитку національних правових систем окремих держав.

Україна повинна також звернути увагу на трансформацію власного законодавства з урахуванням осо-

бливостей права Європейського Союзу. Внутрішнє законодавство пропонується трансформувати у три етапи. Перший етап залежить від підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, тож можна сказати, що підписання даної угоди дасть старт процесу трансформації законодавства України, тому цей документ для нас такий важливий і йому приділяється гостра увага як з боку української влади, так і з боку Європейського Союзу. З моменту підписання Угоди, здійснюватиметься приведення національного законодавства у відповідність до вимог Угоди й інших міжнародних договорів, які стосуються співробітництва України з ЄС. Лише після цього почнеться робота з адаптації законодавства нашої держави до асоціативного членства України в ЄС. На третьому етапі можна переходити до реалізації програми гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством ЄС з метою повної інтеграції нашої держави у спільний ринок ЄС.

Незважаючи на далеку перспективу даних процесів, Україна повинна бути готова до останнього етапу вже заздалегідь, тому процес адаптації національного законодавства нашої держави до права ЄС вже триває, що визнано на законодавчому рівні шляхом прийняття цілої низки документів у цьому напрямку.

У національному законодавстві України досі відсутні нормативно-правові акти, які б регулювали форми участі українського парламенту в гармонізації законодавства України із законодавством ЄС, а також розмежовували повноваження органів різних гілок влади у цій сфері. Тож існує об'єктивна необхідність прийняття закону, направлено на вирішення даного питання. Адже реалізація вимог Угоди про асоціацію потребує координації зусиль органів державної влади в Україні, спрямованих на реформування різних сфер національного законодавства. З урахуванням стратегічної мети вступу нашої держави до Євросоюзу, оперативне вирішення цієї проблеми набуває особливого значення.

Разом з тим, саме митне право є однією з найдавніших галузей права Європейського Союзу, оскільки саме економічне об'єднання через створення митного союзу, спочатку для декількох видів товарів, а згодом і загального, стало основою європейських інтеграційних процесів [1, 426]. Тому євроінтеграційні успіхи України напряму залежать від адаптації митного за-

конодавства України до митного права Європейського Союзу.

Європейський Союз проводить спільну митну політику. Спільна митна політика Європейського Союзу спирається на митний союз, який полягає у ліквідації всіх митних зборів та інших бар'єрів на шляху торговельних потоків між членами Союзу (такі як кількісні обмеження, зборів, що стягуються на тій же основі, що й борг, тобто тільки від іноземних продуктів і т. д.), створення загальної (однаковою для всіх членів союзу) тарифної та митної політики між державами-членами Союзу та третіми країнами. Правовою основою для створення митного союзу в Співтоваристві була в першу чергу стаття 23 (D 9) Договору про Європейський Союз 1957 р., в якому йдеться, що «Спільнота ґрунтується на митному союзі, що включає всю торгівлю товарами, містить заборону на ввізне та вивізне мито та всі збори еквівалентної дії між державами-членами та ухвалення спільного митного тарифу у відносинах із третіми країнами» [2].

Митний союз – торгівельна угода, в рамках якої держави-члени скасовують мита та інші тарифи у торгівлі, та створюють загальну зовнішньоторговельну політику. Нижчим щаблем інтеграції є зона вільної торгівлі, яка не застосовує загальну політику по відношенню до третіх країн. Вищою стадією є спільний ринок, а отже, і вільний рух факторів виробництва. Короткостроковими наслідками створення Митного союзу є ефект «запуску» торгівлі та ефект розвитку торгівлі. У довгостроковій перспективі можна бачити зміни в масштабах виробництва, пов'язаних з розширенням ринку. Це так звані переваги масштабної економіки. Іншим результатом є посилення конкуренції, що вимагає підвищення економічної ефективності підприємств. У нових умовах, компанія повинна зробити кроки, щоб стати більш конкурентоспроможною порівняно з іноземними компаніями.

Митний союз був створений в Співтоваристві 1 липня 1968 р., як один з кількох кроків, введених з метою адаптувати до спільних правил держав-членів співтовариства. Набуття чинності Митного союзу не означає, що саме у цей день були скасовані всі митні збори і збори, а також кількісні обмеження на торгівлю між державами-членами. Наприклад, до 1 липня 1969 р. були збережені мита на деякі сільськогосподарські продукти, а також на велику кількість продуктів рибальства.

Митний союз був створений на основі чотирьох існуючих митних систем в шести країнах, які були першими членами, тобто системи Бенілюксу (Бельгія, Нідерланди і Люксембург на момент набрання чинності Римського договору, тобто на 1 січня 1958 р. сформували митний союз) та Франції, Німеччині і Італії. Варто зазначити, що митний союз у рамках Європейського співтовариства був створений без проміжної стадії, якою можуть бути зони вільної торгівлі.

Зони вільної торгівлі, на відміну від Митного союзу, не включають в себе єдиний митний тариф для третіх країн, а також характеризуються відсутністю спільних правил провадження адміністративних дій, що стосуються митних питань.

Створення митного союзу було досягнуто реалізацією наступних заходів: 1) усунення мит та еквівалентних зборів між державами-членами; 2) прийняття спільного зовнішнього митного тарифу; 3) усунення кількісних обмежень та еквівалентних заходів; 4) заборона захисту внутрішнього ринку за допомогою внутрішніх податків та гармонізація в галузі опосередкованого оподаткування.

Спільна торгівельна політика ЄС регулює економічні відносини між Європейським Союзом і третіми країнами. Це впливає на розмір, напрямок і структуру торгівлі ЄС із зарубіжними країнами.

Нормативною основою спільної торгівельної політики є Стаття 2 Договору про ЄС, де серед основних цілей, в тому числі, – стимулювання економічного зростання, високий рівень зайнятості, конкурентоспроможності та захисту навколишнього середовища. Статті 131 і 133 пояснили, в чому, в основному, полягає спільна торговельна політика: вона повинна сприяти гармонійному розвитку світової торгівлі, поступове скасування торговельних бар'єрів. Стаття 133 вказала на інструменти та процедури прийняття рішень. Стаття 300 змінює існуючі міжвідомчі процедури, необхідні для того, щоб укладати міжнародні угоди – зокрема, Рада при прийнятті рішення не зобов'язана проводити консультації з Європейським парламентом, однак, консультація може мати місце.

Оперта на єдиних принципах по відношенню до змін тарифних ставок, введення тарифів, уніфікації заходів лібералізації, експортної політики та заходів щодо захисту торгівлі, прийнятих у випадку демпінгу або субсидій, Європейська Комісія повинна представити пропозиції до Ради для здійснення спільної торговельної політики. Якщо країні-члену потрібно укласти договір з однією або кількома третіми країнами чи міжнародними організаціями, Комісія дає рекомендації Раді, Рада доручає цьому членові почати необхідні переговори. Рада та Комісія гарантують виконання договорів. Комісія веде ці переговори, консультуючись зі спеціальним комітетом, призначеним Радою. Комісія повинна регулярно доповідати про хід переговорів. Рада не може укласти договір, якщо він включає в себе положення, які виходять за рамки внутрішніх повноважень Співтовариства. Договори стосовно надання послуг в сфері культури і прав інтелектуальної власності, надання аудіовізуальних послуг, освітніх та соціальних послуг і послуг у сфері здоров'я людини, мають компетенцію укладати співтовариство спільно з державами-членами.

В торгівлі між державами-членами Спільноти не застосовуються жодні інструменти торговельної по-

літики, в той час як до імпорту з країн, що не входять в спільноту, застосовується єдиний митний тариф – TARIC.

Єдиний митний тариф спільноти (TARIC – з франц. *Tarif integre des Communautés Europeennes*) був введений в Європейському співтоваристві для товарів, що включаються до митної декларації. Тариф поєднує в собі принципи номенклатури Гармонізованої системи, правила комбінованої номенклатури Співтовариства (Combined Nomenclature – CN) та принципи загальної торговельної політики, що проводиться Європейським співтовариством. «Тариф» публікується щороку, проте щотижня держави-члени отримують оновлення. Складна структура TARIC не становить проблем, окрім класифікації окремих видів товарів у відповідності з індивідуальними кодами товарних позицій, де можуть виникнути певні проблеми і навіть значні труднощі, особливо тому, що життя не стоїть на місці і повсякдення приносить нові технічні удосконалення, зміни властивостей продукції, її цілей, застосування і задоволення потреб і смаків споживачів.

Внутрішній ринок ЄС було сформовано до 31 грудня 1992 р., і це поняття є значно ширшим за «митний союз», адже воно включає в себе всі 4 базові принципи вільної торгівлі: вільний рух товарів, вільний рух послуг, вільний рух капіталів та вільний рух робочої сили. Подібне розширення свободи торгівлі було здійснено на основі Єдиного Європейського Акту 1987 р., яким було передбачено механізми щодо відкриття ринків послуг, руху капіталів, взаємного визнання дипломів та кваліфікацій працівників тощо.

Висновки. Таким чином спільна митна політика та митне право ЄС є не лише основою об'єднання країн-членів, але й продовжує бути фундаментом перетворення Співтовариств на міцне інтеграційне об'єднання зі спільною зовнішньою і внутрішньою політикою.

Аналіз діяльності з приведення національного законодавства у відповідність до Європейського права однозначно свідчить про наявність об'єктивних труднощів у даному процесі. Намагаючись будь-що прискорити процес входження до європейських структур, Україна фактично зобов'язалась у надзвичайно стислі строки здійснити докорінну перебудову національного законодавства. Проте українська сторона не уявляла і не могла уявити всю складність цього процесу. Крім

того, даються ознаки відсутності у нашій державі як прийнятної і зрозумілої для всіх верств суспільства концепції європейської інтеграції, так і комплексних програм установаження та розвитку відносин з міжнародними організаціями Європи (зокрема, Євросоюзу) з чітко визначеними цілями, завданнями та механізмами їх реалізації.

Але, незважаючи на це, наша держава повинна все зробити для зближення українського законодавства з правом Євросоюзу, інших міжнародних організацій. Адже від цього значною мірою залежать ефективність співробітництва України з країнами Європи та світу, а також її міжнародний авторитет.

Література:

1. Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. О. К. Вишнякова. — Одеса: Фенікс, 2013. — 883 с.
2. Договір про заснування Європейської Спільноти 1957 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_017
3. Додін Є. В. Міжнародне співробітництво з питань митної справи: навч. посібн. / Є. В. Додін, В. В. Серафімов. — Львів: Галицька видавнича спілка, 2012. — 176 с.

Кистанова Я. М. Общая таможенная политика Европейского Союза и сотрудничество с Украиной

Аннотация. Рассмотрены правовые и организационные основы общей таможенной политики Европейского Союза. Исследованы нормативные основы создания таможенного союза и единого рынка. Проведено соотношение между общей таможенной и торговой политикой. Сделан вывод о фундаментальном для евроинтеграции значении таможенного права ЕС, учитывая экономический характер объединения государств.

Ключевые слова: таможенная политика, торговая политика, Европейский Союз.

Kistanova Y. The common customs policy of the European Union and cooperation with Ukraine

Summary. The research represents the legal and organizational basis of a common customs policy of the European Union. Investigated normative basis for the creation of the customs union and the common market. Held the ratio between the common customs and trade policy. It is concluded that the fundamental for the European integration is the EU customs law, given the nature of the economic union of states.

Keywords: customs policy, trade policy, European Union.